

De Brusselse OCMW's in het centrum van de sociale afbraak

Door Eric Buyssens & Mamadou Bah

Een asociale maatregel met zware gevolgen

De beperking in de tijd van de werkloosheidsuitkeringen is een feit. Het is een van de meest asociale maatregelen van de nieuwe federale regering.

Hoewel de concrete modaliteiten nog onduidelijk zijn, liggen de krachtlijnen vast in het regeerakkoord: tienduizenden werkloze vrouwen en mannen zullen van de ene dag op de andere hun werkloosheidsuitkering verliezen. Hun enige overlevingsmogelijkheid zal zijn om financiële hulp aan te vragen bij het OCMW van hun gemeente.

Maar niet iedereen zal daarvoor in aanmerking komen. Het leefloon volgt immers heel andere regels dan de werkloosheidsverzekering. En wie er wel recht op heeft, zal overgaan van een sociaal verzekeringssysteem – gebaseerd op verworven rechten via sociale bijdragen (sociale zekerheid) – naar een residueel systeem van sociale bijstand, gebaseerd op de staat van behoeftigheid.

Een gevaarlijke onwaarheid

De protagonisten van de Arizona-coalitie, met de MR op kop, verspreiden een wetenschappelijke onwaarheid: dat het volstaat om de werkloosheidsuitkeringen stop te zetten om werklozen aan het werk te krijgen. Ze beweren bovendien zonder omwegen dat de OCMW's doeltreffender zouden zijn dan Actiris en zijn partners om langdurig werklozen te begeleiden.

Een dubbele, harde klap

Het overhevelen van tienduizenden werkloze mannen en vrouwen van de sociale zekerheid naar de sociale bijstand zal leiden tot een enorme toename van de hulpvraag. De OCMW's zijn totaal niet voorbereid op zo'n schok, die zowel de mensen zonder werkloosheidsuitkering als de werknemers van de OCMW's hard zal treffen.

Met deze hervorming valt de federale regering het Belgische sociale model frontaal aan, evenals de verzekeringsprincipes die aan de basis liggen van onze sociale zekerheid.

Wat mogen we in Brussel verwachten?

- **46.990 personen** tussen 18 en 64 jaar ontvingen al een leefloon in november 2024.
- Ongeveer **35.173 mensen** mensen zouden na de hervorming uit de werkloosheid kunnen worden uitgesloten.

Dit is een eerste raming, in afwachting van de concrete details van de maatregel, maar ze geeft nu al een idee van de sociale aardbeving die op komst is.

Een sociale schok voor uitgesloten personen

Het idee dat iedereen die uitgesloten wordt van de werkloosheidsuitkering automatisch recht zou hebben op sociale bijstand is fout.

De huidige wetgeving laat dat niet toe, tenzij er een vereenvoudigde procedure wordt ingevoerd en het recht op maatschappelijke integratie grondig wordt hervormd om het open te stellen voor alle langdurig werklozen. Daar lijkt binnen de Arizona-coalitie echter geen sprake van te zijn – integendeel.

Het is belangrijk om eerst het fundamentele verschil tussen sociale bijstand en werkloosheidsuitkeringen te verduidelijken, los van het niveau van de uitkering:

- **Sociale bijstand is een residueel recht:** het is bedoeld voor wie in grote nood verkeert en alle andere middelen om een inkomen te verwerven heeft uitgeput (werk, werkloosheid, ziekte-uitkering, onderhoudsgeld...).
- **Toekenning gebeurt op basis van een sociaal onderzoek** dat per individueel geval de staat van behoeftigheid moet vaststellen. Dit onderzoek omvat vaak een huisbezoek, inzage in bankafschriften (een illegale maar courante praktijk), en het ondervragen van samenwonenden.
- **Het bedrag van de bijstand wordt berekend** op basis van de middelen van de aanvrager, die worden afgetrokken van het maximum. Ook de inkomsten van de personen waarmee de aanvrager samenleeft worden (moeten of kunnen) meegerekend en in mindering gebracht:
 - o Inkomsten uit arbeid (ook studentenjobs van een kind)
 - o Onroerend goed
 - o Sociale uitkeringen (waaronder kinderbijslag indien rechtstreeks ontvangen)
 - o Alimentatie, indien ontvangen door de aanvrager
 - o Spaargeld boven de vrijgestelde grens
 - o Bepaalde schenkingen...
- **Sociale bijstand houdt een regelmatige opvolging in** door een maatschappelijk werker van het OCMW, die een vorm van toezicht uitoefent op de uitgaven van het huishouden.

OCMW's beschikken over een ruime discretionaire bevoegdheid, die afhangt van politieke keuzes op lokaal niveau. De behandeling van dossiers verschilt dus sterk van het ene OCMW tot het andere, afhankelijk van de beoordeling door de leden van de raad voor maatschappelijk welzijn.

Uitgesloten werkzoekenden zullen een diepgaande inmenging in hun privéleven moeten aanvaarden en riskeren hun vervangingsinkomen tot een minimum herleid te zien, of zelfs volledig te verliezen.

Voor Europese burgers met een E- of F-kaart kan een aanvraag bij het OCMW zelfs leiden tot een bevel om het grondgebied te verlaten.

Concreet: enkele situaties

- **Koppel of samenwonenden met inkomsten uit arbeid en werkloosheid:**

- Ongeacht het nettoloon van de werkende partner, ontvangt de werkloze partner een werkloosheidsuitkering aan het bedrag samenwonenden.

- **Koppel of samenwonenden met inkomsten uit arbeid en een leefloon:**

- Als de werkende partner minder verdient dan twee leeflonen aan het bedrag samenwonenden, krijgt de partner die uitgesloten is van de werkloosheid van het OCMW enkel het verschil met het leefloon, op voorwaarde dat hij/zij elke maand het loonbriefje van de werkende partner aan het OCMW bezorgt.

- Als de werkende partner meer verdient dan twee leeflonen aan het bedrag samenwonenden, ontvangt de andere partner niets van het OCMW.

- Als de partner die van het OCMW afhankelijk is eigenaar of vruchtgebruiker is van een onroerend goed, wordt het kadastraal inkomen in mindering gebracht van het leefloon, met een vrijstelling van € 750 + € 125 per kind ten laste dat recht heeft op kinderbijslag.

- **Alleenstaande of gezinshoofd met een leefloon, waarvan een kind in de zomer werkt:**

- Het inkomen van de student wordt afgetrokken van het leefloon van het gezin, eventueel tot op nul herleid.

Men mag ook niet vergeten dat veel mensen geen gebruik zullen maken van hun rechten, uit onwetendheid of ontmoediging.

Een systeemschok voor de medewerkers van de OCMW's

Gezondheids crisis, oorlog in Oekraïne, energiecrisis... Bij elke nieuwe crisis zijn de taken van de OCMW's aanzienlijk zwaarder en complexer geworden, zonder dat daar voldoende personeel of middelen tegenover stonden.

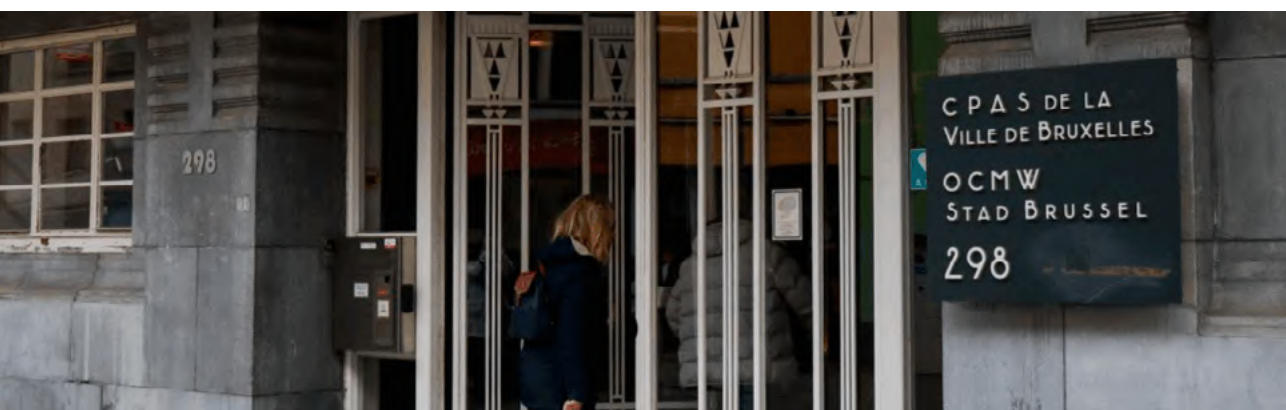
Vandaag slagen ze er steeds minder in hun fundamentele opdracht te vervullen: ervoor zorgen dat iedereen een menswaardig bestaan kan leiden door de nodige hulp te bieden. De opvang van ongeveer 35.173 Brusselaars die in de komende jaren uit de werkloosheid worden gesloten, zal leiden tot een massale toename van de sociale bijstand en een echte systeemschok veroorzaken.

Om al die mensen op te vangen die tussen de mazen van het sociale zekerheidsnet zijn geglipt, moeten maatschappelijk werkers elke situatie individueel kunnen beoordelen. Dat vraagt tijd en expertise — zaken die de huidige werkomstandigheden niet langer toelaten.

Elke maatschappelijk werker behandelt vandaag gemiddeld meer dan 130 dossiers, terwijl het menselijk niet haalbaar is om er meer dan 80 correct op te volgen. Elk dossier is verschillend, en ook de interne organisatie van de OCMW's verschilt sterk van gemeente tot gemeente. De arbeidsomstandigheden hangen grotendeels af van de politieke keuze van lokale overheden om al dan niet te investeren in hun OCMW.

De eerstelijnsmedewerkers voelen zich in de steek gelaten en slaan alarm over de ondergang van de sociale sector (zie de gezamenlijke oproep van ACOD LRB: «Red onze OCMW's»).

Zij klagen over de aantasting van de kwaliteit van hun werk: onrealistische verwachtingen, werkdruk, hiërarchische druk, complexe regelgeving, tijdrovende administratie, minder ruimte voor begeleiding, mentale belasting, vermoeidheid, burn-out, verlies van zin...

In Brussel in het bijzonder, waar veel rechthebbenden geen Nederlands of Frans spreken, zorgt wederzijds onbegrip voor veel stress — zowel bij gebruikers als bij medewerkers.

Het gevolg is een hoog verloop, dat de situatie nog verergert. Bovendien is het beroep niet langer aantrekkelijk, en hebben OCMW's grote moeite om personeel aan te trekken.

Zonder herfinanciering en zonder hervorming zullen de structuren zelf het begeven — te beginnen bij hun medewerkers. In Anderlecht bijvoorbeeld is het breekpunt nabij.

Een verschuiving van de lasten naar de gemeenten

Alles wijst erop dat deze hervorming zal leiden tot een verschuiving van lasten van het federale niveau naar de gemeenten.

Die zullen met hun eigen middelen moeten instaan voor:

- een groter deel van het leefloon dat niet wordt terugbetaald door de federale overheid;
- administratieve beheerskosten die niet worden gesubsidieerd;
- infrastructuurkosten die volledig op hun conto komen (uitbreiding van lokalen, versterking van het middle management, personeelsbeheer...).

Zonder voldoende federale steun zullen de OCMW's geen andere keuze hebben dan bepaalde activiteiten stop te zetten. Ze zullen bijvoorbeeld rusthuizen moeten sluiten, en vooral een beroep moeten doen op hun gemeente, die wettelijk verplicht is om de begroting in evenwicht te houden.

De gemeenten — die nu al een derde van het OCMW-budget dragen — zullen zich op hun beurt richten tot de gewesten, maar ook tot hun inwoners, via belastingverhogingen, om het tekort aan menselijke en financiële middelen te compenseren.

Een rampzalige hervorming

Deze hervorming is niet alleen een sociale ramp, maar ook een economische dwaasheid. Ze zal de bestaansonzekerheid vergroten, de ongelijkheid versterken en

ons sociaal model ondermijnen.

Het gaat bovendien om een verborgen staatshervorming: via een omweg regionaliseert de federale regering een belangrijk deel van de werkloosheidsuitkeringen — en dus van de sociale zekerheid.

Door het vervangingsinkomen afhankelijk te maken van de behoefte van het huishouden, zal deze hervorming de financiële onafhankelijkheid van samenwonenden ernstig ondergraven — en in het bijzonder die van vrouwen. Ze duwt hen in afhankelijkheid en versterkt de greep van patriarchale structuren.

Daarbovenop komen de zware administratieve procedures om de staat van behoefte vast te stellen, die het syndicaal begeleidingswerk voor de vele betrokken leden aanzienlijk zullen bemoeilijken — zo niet onmogelijk maken.

OCMW's zonder middelen voor arbeidsinschakeling

De OCMW's zijn noch uitgerust, noch opgeleid, noch bevoegd om mensen opnieuw aan werk te helpen. Hun enige hefboom blijft het systeem van inschakelingsbanen (artikel 60), waarmee sommige begunstigten opnieuw recht kunnen krijgen op een werkloosheidsuitkering.

Maar dit systeem is zwaar en duur, en bovendien beperkt: er zijn amper 2.602 inschakelingsbanen per jaar. Vooral dreigt de werkloosheidshervorming de aantrekkelijkheid van dit instrument voor de OCMW's sterk te ondergraven.

Er is niets dat erop wijst dat de Arizona-regering van plan is het recht op maatschappelijke integratie te hervormen of de OCMW's de noodzakelijke middelen te geven om het hoofd te bieden aan de exponentiële toename van hulpvragen.

Sommigen zullen ongetwijfeld de middelen opeisen die de regionale diensten voor arbeidsbemiddeling vandaag besteden aan de begeleiding van langdurig werklozen. Georges-Louis Bouchez liet zelfs al verstaan dat personeel van de Forem zou kunnen worden overgeheveld naar de OCMW's.

Op weg naar de ontmanteling van het Belgische sociale model

De reactie van de gewesten zal waarschijnlijk sterk verschillen in Brussel, Vlaanderen en Wallonië. Dat zal ongetwijfeld de regionalisering van het Belgische sociale model versnellen.

Door de huidige interpersoonlijke solidariteit via de sociale zekerheid te ondermijnen, lijkt het erop dat de Arizona-coalitie bewust de sociale cohesie van het land wil breken. Ze wil het federale systeem van sociale bescherming vervangen door een liberaal model op gewestelijk niveau, gebaseerd op vrijemarktdenken en ieder-voor-zich-logica.

Sociale en syndicale tegenreactie

Het is van het grootste belang om deze asociale maatregel krachtig te veroordelen, door haar rampzalige kettingeffecten aan te tonen — met name op de opdrachten van de OCMW's en op hun personeel.

Het residuaire karakter van de sociale bijstand moet absoluut behouden blijven. Dat betekent dat de OCMW's deze bijkomende, totaal buitenproportionele last niet mogen opgelegd krijgen.

Daartegenover moeten constructieve voorstellen worden geplaatst, over de herfinanciering van de OCMW's, hun interne organisatie en een hervorming van het recht op maatschappelijke integratie.

Het beleid rond de aanpak van langdurige werkloosheid moet een bevoegdheid blijven van het paritair beheerde Actiris.

De huidige tewerkstellingsmaatregelen zijn voor verbetering vatbaar, maar ze moeten verankerd blijven in de sociale zekerheid. De aanwezigheid van vakbondsvertegenwoordigers in het beheerscomité is daarvoor de waarborg. Met de volgende Brusselse regering moeten we inzetten op een hervorming van de inschakelingsmaatregelen en de tewerkstellingsteun.

De eisen van de werknemers van de OCMW's moeten eveneens worden ondersteund en verspreid. Ze omvatten onder meer:

- De structurele herfinanciering van de OCMW's, de sociale sectoren en alle openbare diensten, volgens hun werkelijke noden;
- De aanwerving van voldoende extra personeel (maatschappelijk werkers, zorgpersoneel, administratief personeel, arbeiders...);
- De vereenvoudiging van de regelgeving (bv. schrappen van het verplichte GPMI);
- De terugbetaling van het leefloon aan 100% door de federale overheid;
- De herwaardering van functies en lonen in de sociale en gezondheidssectoren;
- De invoering van een collectieve arbeidsduurvermindering.

Tot slot is het essentieel dat we — werknemers van de OCMW's, van Actiris, van inschakelings- en armoedeverenigingen — samen de rechten verdedigen van de OCMW-gebruikers én van de mensen die er werken. Tegen een hervorming die hen tegen elkaar wil uitspelen, moet een gezamenlijk front staan.

